DOI: 10.5281/zenodo.19956559

РЕАЛІЇ XVII МІЖНАРОДНОГО З'ЇЗДУ СЛАВІСТІВ 2025 РОКУ: БОЙКОТ УКРАЇНСЬКОЮ ГУМАНІТАРИСТИКОЮ І ПЕРСПЕКТИВИ НАУКОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Університетська інфраструктура сучасного світу засвідчує сталу присутність славістичних студій на різних континентах. Кафедри славістики функціонують у провідних науково-освітніх центрах Європи, Північної Америки та Азії, що свідчить про незгасний інтерес до мов, культур та історій слов'янських народів. Водночас упродовж тривалого часу значна частина цих студій була структурно й концептуально зорієнтована на русистику, яка, завдяки значній фінансовій підтримці, фактично монополізувала репрезентацію слов'янського світу в глобальному академічному дискурсі. Україністика на світовій арені, за таких умов, залишалася маргіналізованою, попри свій значний науковий потенціал і перспективи розвитку, особливо в умовах сучасних геополітичних трансформацій.

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України суттєво вплинула на контексти функціонування гуманітарного знання. Для значної частини міжнародної академічної спільноти російська культура й політика дедалі більше асоціюються з імперською експансією та практиками насильства і геноциду. Це створює передумови для переосмислення ролі україністики як альтернативного центру репрезентації та інтерпретації східнослов'янських народів. Адже з-поміж них, лише Україна є цивілізованим і демократичним гравцем. Однак реалізація цього потенціалу потребує належної інституційної підтримки, фінансування та стратегічного представництва на міжнародних наукових майданчиках. Такої адвокації українська наука довгий час не мала майже зовсім і лише останнім часом можемо фіксувати спроби просування у межах теми наукової

дипломатії та відкриття різнорівневих українських курсів по світу, що отримало назву "Глобальної коаліції українських студій"[1].

У контексті міжнаціонального наукового діалогу має особливе значення Міжнародний з'їзд славістів – традиційний науковий форум, що з 1929 року об'єднує дослідників слов'янської культури і писемності з різних країн світу. Передостанній З'їзд, проведений у Белграді, продемонстрував поступову зміну балансу сил у межах славістики: поряд із московськими науковими центрами дедалі активніше заявляють про себе представники країн Європейського Союзу, зокрема Польщі та Чехії. Українські дослідники також засвідчили вагомі наукові здобутки, однак обмеженість ресурсної бази стримувала їхню можливість повноцінно конкурувати на цьому інтелектуальному полі[2].

Наступний З'їзд, запланований на 2023 рік в університеті Сорбонни (м. Париж, Франція), було перенесено на 2025 рік у зв'язку з російською агресією проти України. Уже сам факт такого перенесення засвідчив неможливість ігнорування воєнного чинника у функціонуванні міжнародної наукової комунікації. Водночас питання формату участі представників держав-агресорів – Російської Федерації та Білорусі – стало ключовим предметом дискусій, які точилися між учасниками Міжнародного комітету славістів. Зрозуміло, представники агресорів прагнули "непомітити" свій статус колаборантів геноцидальної війни, у чому їм сприяли русисти з багатьох національних комітетів інших країн. Попри очікування частини наукової спільноти щодо повного усунення офіційних делегацій цих

[1] В Офісі Президента обговорили цілі Глобальної коаліції українських студій [Електронний ресурс]: https://president.gov.ua/news/v-ofisi-prezidenta-obgovorili-cili-globalnoyi-koaliciyi-ukra-93313?fbclid=IwY2xjawFVUD1leHRuA2FlbQIxMAABHSRxxhgoToTKKrVhgXGTvqGeWM9V0W74aGcA-9HGRZGsSV8ePDc5Vez1BpA_aem_jAg3S82b1k57qc9651MVbQ (дата звернення 20.03.2025).

[2] І. Стамбол, 'XVI Міжнародний з'їзд славістів: українська перспектива', *Studia Polsko-Ukraińskie*, red. Walentyna Sobol, nr 6 (Warszawa (wyd. WUW), 2019): 233–235.

країн, було обрано компромісну модель індивідуальної участі росіян і білорусів без афіліації з державою. Це рішення, підтримане організаторами, фактично дозволило представникам російської академічної спільноти бути присутніми на форумі "під нейтральним прапором", на кшталт участі їхніх атлетів у спортивних змаганнях.

Якщо порівняти ситуацію, яка склалася у науці, з принципами міжнародного спортивного руху (зокрема участі спортсменів під нейтральним прапором), варто розуміти, що є суттєва різниця між недопущенням спортсмена під його національним прапором та науковця. Недопущення московської делегації до Олімпіад пов'язане більше зі ставленням їхнього керівного комітету до допінгу, аніж з причини агресії проти України. Вживання допінгу у спорті, чи не бажання нести за це санкції, можна порівняти із порушенням академічної доброчесності у науці. Але умовний плагіат чи недотримання авторських прав – це зовсім інше, порівняно зі злочинами проти людяності. Московські та білоруські науковці не просто, як і їхні спортсмени, підтримують війну проти України своєю позицією та податками, але вони є її головним ідейним підґрунтям. Усі праці про "велич" російської культури та лобіювання її поширення у світі – це ніщо інше, як культурна експансія, яка є основою для сучасного московського неоімперіалізму. Тому науковців, які сьогодні просувають русистику у світі, варто сприймати не як спортсменів, а як колаборантів путінського режиму. А для українців – брати участь у науковій події, разом із представниками режиму, який прагне знищити українців, як націю, – дуже схоже, якби представники єврейської нації брали участь у спільному заході з нацистською партією.

Тому позиція української сторони, зокрема Національної академії наук України, полягала у вимозі перенесення З'їзду до завершення війни або ж повного виключення представників держав-агресорів із програми[3]. Аналогічні вимоги

[3] Заява Українського комітету славістів щодо війни, розв'язаної Російською Федерацією проти України [Електронний ресурс]: https://old.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=8826 (дата звернення 20.03.2025).

містило і звернення українських науковців, які проходять службу у Збройних Силах України[4]. Однак ці ініціативи не були враховані організаторами З'їзду у Парижі. Водночас показовим став відхід українських учених від використання російської мови як lingua franca (міжкультурного спілкування) у славістичних комунікаціях – стали застосовуватися українська, англійська та інші міжнародні мови, що свідчить про зміну символічних і комунікативних пріоритетів.

У результаті, хоч представники української академічної спільноти і подали понад 60 заявок на З'їзд 2025 року та, після значної дискусії, Український комітет славістів ухвалив рішення про бойкот з'їзду і заявки були відкликані. До бойкоту також долучилися окремі міжнародні наукові комісії, що засвідчило наявність солідарності на міжнаціональному рівні. З метою поширення української точки зору, частина українських дослідників обрала стратегію обмеженої участі, зокрема, через заочні виступи або представлення текстів, які озвучувалися модераторами. Такий підхід дозволив зберегти присутність українського голосу в міжнародному дискурсі, не вступаючи у прямий контакт із представниками держав-агресорів.

За свідченням представників латвійської академічної спільноти, яка також підтримала бойкот, екстраординарний XVII Міжнародний з'їзд славістів у Парижі, який зібрав понад 800 учасників, поєднав науковий діалог із виразною громадянською солідарністю присутніх з Україною. З'їзд навіть означили "форумом громадянської та людської солідарності славістів із Україною, що захищається, та її народом". Це підтверджує і великий прапор на відкритті З'їзду і промови про підтримку України[5].

Незважаючи на офіційний бойкот, до З'їзду долучилися і окремі представники української науки. Для них участь у бой-

[4] 'Звернення українських істориків, які проходять службу в ЗСУ', *Українська правда* [Електронний ресурс]: https://www.istpravda.com.ua/columns/2024/12/6/164538/ (дата звернення 19.03.2025).

[5] J. Konickaja, 'XVII International (Extraordinary) Congress of Slavists in France', *Slavistica Vilnensis*, 70(2) (2025): 165–173.

котованій події стала свідомою стратегією донесення українського голосу у важливий для української нації період. Вони також відзначають безпрецедентну увагу до україністики, значну кількість доповідей, присвячених українській літературі, мові, фольклору та історії, виголошених іноземцями, а також виразну підтримку з боку частини міжнародної спільноти, символічно засвідчену під час заходів у Сорбонні. Водночас, ці учасники також критично оцінюють компромісну модель організаторів щодо "нейтральної" участі російських науковців, наголошуючи на ризиках відтворення старих ієрархій у славістиці[6].

Водночас, загальна атмосфера З'їзду виявила певну суперечливість. З одного боку, декларувалася підтримка України, що проявлялося у символічних жестах і публічних висловлюваннях солідарності. З іншого, – домінувала тенденція до деполітизації конфлікту та відокремлення наукової співпраці від етичних і правових аспектів війни. Така позиція фактично відтворює дискурс так званих "поза політикою" наукових практик, який у сучасних умовах виглядає дедалі менш переконливим. Крім того, сама програма З'їзду містить переважно вузькоспеціальні теми, що також підіграють бажанням росіян "не політизувати" науковий захід, а у дійсності – не з'ясовувати, які ж саме протиріччя виникли у слов'янському світі і яка роль Москви у тому.

Варто відзначити, що цей форум міг би бути значно конструктивнішим та ефективнішим. Російсько-білоруська агресія проти України має ознаки цілеспрямованої політики знищення національної ідентичності, що проявляється як у воєнних діях, так і в ідеологічному дискурсі. Концепти "денацифікації" та "десуб'єктивації" України, артикульовані політичним керівництвом РФ, фактично спрямовані на ліквідацію української культурної та політичної суб'єктності. У цьому контексті гуманітаристика не може залишатися нейтральною, адже вона безпосередньо пов'язана з питаннями ідентичності, пам'яті та культурного виживання.

[6] Г. Карпінчук, 'XVII Міжнародний з'їзд славістів', *Сіверянський літопис*, 5 (2025): 195–197.

Українські науковці, попри воєнні умови, продовжують виконувати важливу місію – збереження культурної спадщини, розвиток національної науки та формування міжнародного дискурсу про війну. Участь у міжнародних наукових форумах розглядається ними як інструмент наукової дипломатії, спрямований на інформування світової спільноти про злочини агресора та мобілізацію підтримки. Відтак Міжнародний з'їзд славістів міг би стати платформою для глибокого осмислення сучасних міжслов'янських відносин, включно з аналізом причин і наслідків війни та аналізу культурних взаємодій українців із народами, які виявилися значно дружнішими, аніж ті, які колись визначали себе як "братні".

У перспективі ключовим завданням Міжнародного комітету славістів є переосмислення власної структури та відмова від нав'язаної Москвою ієрархічної моделі. Така модель є абсурдною по своїй сутності, адже традиція слов'янських форумів, що розпочалися у 1929 році у Празі, одразу продемонструвала нульову толеранцію до московської науки-пропаганди і на перший З'їзд московитів не допускали. Наступний, ювілейний З'їзд славістів, що пройде у столиці Чеської Республіки, має усі шанси запропонувати нову модель, яка відображатиме слов'янські культурні особливості та пропонуватиме консолідуючі цінності. Без формування нової етики академічної взаємодії, що враховує політичні та гуманітарні виклики сучасності, також досить складно уявити продовження діяльності такого важливого наукового форуму.

Українська наукова спільнота також має запропонувати формат дискусій та круглих столів, які будуть впливати на формування оновленої традиції, а також дозволять очистити гуманітаристику від імперського впливу. Великою мірою у славістичних дослідженнях не так багато є білих плям, які потребували б першочергового рішення, водночас, проблеми сучасних міжслов'янських взаємин та пошук спільних рішень таких проблем, разом із відповідями на питання, у якому нап-

рямку рухається слов'янський світ, які ціннісні орієнтири він пропонує світові та що має бути зроблено, аби не втрачалася самобутність спільного та відмінного у цій сім'ї народів – все це потребує масштабного діалогу та пошуку рішень.

Тому і бойкот українською гуманітаристикою Міжнародного з'їзду славістів 2025 року слід розглядати не лише як реакцію на конкретну ситуацію, але і як прояв глибших трансформацій у міжнародному науковому та, зокрема, славістичному середовищі. Питання про доцільність і формат подібних форумів у сучасних умовах залишається відкритим: якщо вони не здатні адекватно реагувати на фундаментальні виклики, зокрема війну та геноцид, їхня роль як інструментів міжкультурного діалогу потребує суттєвого переосмислення.

Ігор СТАМБОЛ

Ihor STAMBOL

The International Congress of Slavists 2025: Boycott by Ukrainian Humanities and the Prospects of Academic Diplomacy

In the article, the author analyzes the circumstances, dynamics, and implications of the XVII International Congress of Slavists (Paris, 2025) in the context of Russia's full-scale war against Ukraine. Particular attention is paid to the structural dominance of Russian studies within global Slavonic scholarship and the emerging reconfiguration of this field under contemporary geopolitical conditions. The study examines the decision of the Ukrainian academic community to boycott the Congress, the debates surrounding the participation of representatives of the aggressor states under a "neutral" status, and the reactions of international scholarly circles, including expressions of solidarity with Ukraine. The author also explores alternative strategies of academic presence, including limited participation and indirect representation, as instruments of academic diplomacy. The article argues that the current situation necessitates a fundamental rethinking of the ethical foundations and institutional structures of Slavic studies, emphasizing the need to overcome imperial paradigms and to strengthen the role of Ukrainian studies as an independent and influential field.

Keywords: International Congress of Slavists, Ukrainian humanities, academic diplomacy, Russian-Ukrainian war, Slavonic studies, boycott, Ukrainian studies, intellectual discourse.

Ігор Стамбол, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційних комунікацій Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка (Київ, Україна),

Ihor Stambol, PhD in History, Associate Professor of the Department of Information Communications, Faculty of Ukrainian Philology, Culture and Arts, Borys Hrinchenko Metropolitan Kyiv University (Kyiv, Ukraine),

ORCID: 0000-0002-3099-3862

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут української археографії та джерелознавства
імені М.С. Грушевського

СЛАВІСТИЧНА ЗБІРКА

Випуск VIII

Київ – 2025

УДК 94(4):930.85(=16)
С 47

Редакційна колегія:
д. іст. н. Г. В. Папакін (голова); д. іст. н. О. О. Маврін (заступник голови);
д. іст. н., проф. Ю. А. Мицик; д. іст. н., проф. В. М. Піскун;
д. іст. н., проф. І. Б. Гирич; д. іст. н. В. В. Корнієнко;
д. іст. н. О. А. Однороженко; д. іст. н., проф. Н. І. Миронець;
д. іст. н. О. О. Ковальчук; д. іст. н., проф. Є. М. Луняк;
д. іст., проф. Р. Ковальчик (м. Лодзь, Республіка Польща);
д. філол. н. Л. С. Генералюк, к. іст. н. Д. В. Бурім;
к. іст. н. А. В. Стародуб; к. іст. н. Д. С. Гордієнко;
к. іст. н. Н. О. Сінкевич (м. Тюбінген, ФРН); к. іст. н. Г. В. Потульницький.

Славістична збірка.
Вип. VIII / За ред. Д. Гордієнка та В. Корнієнка. К., 2025. 368 с.

ISSN 2522-462X

За редакцією
Дмитра Гордієнка та *Вячеслава Корнієнка*

Видання зареєстровано Міністерством юстиції України
(свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 22716–12616Р від 04.05.2017)

Ідентифікатор медіа: R30-04972.
Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 1903 від 30.05.2024

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (протокол № 6 від 11.12.2025)

ISSN 2522-462X

© Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України, 2025
© Д. Гордієнко, 2025
© В. Корнієнко, 2025
© Автори статей, 2025